

לכל ידידי הישיבה, שלום וברכה!

אנו שמחים להגיש בפניכם את הגליון הארבעה-עשר במניין (לקראת י"ד באדר), המהווה גם שי צנוע ו"משלוח מנות" עבור תרומתכם להחזקת הישיבה והתפתחותה.

אמנם לא עבר זמן רב מאז שלחנו אליכם את העלון לחנוכה, אבל לא רצינו לוותר על הוצאת החוברת לפני פורים כדרכנו בשנים האחרונות. החוברת פותחת במאמר של מו"ר הרב יצחק גינזבורג שליט"א הנוגע הן לפרשת שקלים והן למלחמת עמלק, וממשיכה במאמר של הרב יצחק שפירא שליט"א בנושא העצבות והשמחה. למאמרים אלו יש אמנם קשר מיוחד לימי הפורים - אך הם עסוקים בנושאים כלליים העומדים בזכות עצמם.

הרב יוסי אליצור כותב מאמר קצר בנושא הריגת חפים מפשע במלחמה - מאמר המבוסס על הספר העומד לצאת בקרוב בע"ה, וכן הוספנו סקירה קצרה על הספר עצמו. לאחר מכן באים המדורים הקבועים "מגידולי הישיבה", על פעילות הנעשית סביב הישיבה ומכוחה, ו"חן המקום" על סגולת העיר שכם וקבר יוסף, יהי רצון שנזכה לשוב אליהם כראוי בקרוב. בגלל מגבלות הדפוס ועוד, אנו נאלצים לעיתים לקצר ולוותר על דברים נוספים שהיינו שמחים להביא בחוברות. בסופו של דבר, הסינון הוא ב'אשמתי' של העורך אשר מבקש להתנצל בזאת אם הדברים מושפעים גם ממצב הרוח שלו - כמו למשל מהתחושות כאשר שומעים על טילים הנופלים בערי ישראל, ואולי גם מאוירת הפורים הקרב ובא, כאשר יש סיפיה דרוכה לראות את המן ובניו תלויים גבוה על העץ...

בברכת פורים שמח, ומגאולת פורים לגאולת פסח,

ישיבת "עוד יוסף חי"

החוברת מוקדשת
לכבוד משפחת ליברמן מאלון מורה לרגל נישואי הבנות,
 בנות חברנו האהוב **הרב הלל אליהו ליברמן** הי"ד,
יהודית עם יוסף ארנפלד נ"י
ויסכה עם אריה טסלר נ"י
 בוגרי הישיבה
 בברכת מזל טוב ובניין שלם
 מאת בית הישיבה

תוכן

- מטבע של אש מו"ר הרב יצחק גינזבורג - עמ' 3
על העצבות והשמחה הרב יצחק שפירא - עמ' 13
הריגת חפים מפשע הרב יוסי אליצור - עמ' 21
חדש מהמכון התורני - עמ' 25
מגידולי הישיבה - עמ' 27
חן המקום - עמ' 29

עריכה: יוסף פלאי

המכון התורני שעל יד
ישיבת "עוד יוסף חי"

יצהר ד.ג. לב השומרון 44831 • טל. 02-9974666 • פקס. 02-9975956
דוא"ל: odyosefchay@gmail.com
עמותה מס. 58-005-324-7 • אושר כמוסד ציבורי ע"פ סעיף 46
חשבון בנק פאג"י 114987/409-181-52

עיצוב: סטודיומירקם@חזני

מטבע של אש

מו"ר הרב יצחק גינזבורג שליט"א

מתוך הספר "לחיות עם הזמן" העתיד לראות אור בקרוב, ובו שיעורים לפרשות השבוע המבוססים על שיחות הרבי מליובאוויטש, בעריכת ר' דובי ליברמן נ"י. מאמר זה מבוסס על שיחת הרבי לפרשת שקלים, שנת תשי"ז, אולם בגלל קוצר המקום לא הובאה כאן השיחה של הרבי וכדאי ללמוד את דברי קודשו במקורם.

"כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְפָקְדֵיהֶם וְנָתַנוּ אִישׁ כֶּפֶר נַפְשׁוֹ לַהוֹי'... זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעֵבֶר עַל הַפְּקָדִים מַחְצִית הַשְּׁקָל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ". אמר רבי מאיר, כמין מטבע של אש הוציא הקב"ה מתחת כסא כבודו והראהו למשה ואמר לו "זה יתנו" - כזה יתנו.^א

מהמלה 'זה' לומדים כאן חז"ל שנתקשה משה רבינו בדברי ה' עד שהוצרך להראותו ממש, כמורה באצבע ואומר - זה!

אמנם, במסכת מנחות^ב נאמר "שלשה דברים היו קשין לו למשה, עד שהראה לו הקב"ה באצבעו, ואלו הן מנורה וראש חודש ושרצים" - ולא הזכירו את מחצית השקל! על זאת תירצו בתוספות^ג שהקושי שנתקשה משה במחצית השקל אינו דומה לקשייו בשאר המצוות; בקידוש החודש, שרצים טמאים ומעשה המנורה - נתקשה משה בגדרי מציאות המצוה: אימתי ראוי לקדש את החודש, איך לזהות את השרץ, איך לעשות את המנורה. לעומת זאת, במצות מחצית השקל היתה המציאות ברורה לו - שהרי היתה לקוחה מדבר הנוהג בכל יום ושווה לכל נפש, שקל העובר לסוחר. לא נתקשה משה אלא בהבנת עניינה של המצוה, ובלשון התוספות: "תמה על הדבר, מה יוכל אדם ליתן כופר נפשו? הראהו הקב"ה להבחין היטב ולהודיע לישראל".

והנחש היה ערום

מחצית השקל באה לכפר על נפשותינו, והיא נוגעת הן למה שאירע סמוך לזמן נתינתה - לחטא העגל שעווננו פקוד עלינו בכל דור ודור, והן למה שאירע דורות רבים

א. ירושלמי שקלים פ"ד ה"א.

ב. כט, א.

ג. חולין מב, א ד"ה זאת החיה.

לאחר מכן סמוך לזמן קריאתה - שנהנו ישראל מסעודתו של אותו רשע (אחשורוש).
וכמבואר בגמרא^ד:

אמר ריש לקיש: גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול
שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהן לשקליו. והיינו דתנן "באחד באדר
משמייעין על השקלים".

מדובר בחטאים עמוקים ויסודיים, ואם נרצה להבין את מהות הכפרה עלינו להעמיק
להתבונן במהותם ובקשר שביניהם. בפנימיות התורה מבואר כי שני החטאים הללו הם
המשכים או 'גלגולים' של החטא הראשון בכל ימות עולם - חטא עץ הדעת. זה היה הרגע
בו ניתן מקום לרע לחדור ולזהם בארסו את המציאות, הטובה וישרה מטבעה.

בהתרחשות שסביב עץ הדעת אנו מוצאים את אדם, את חוה ואת הנחש. בקבלה נקרא
הנחש הזה 'נחש הקדמוני', והוא ראשית התגלותו של עמלק בעולם. עמלק בגימטריה
ספק, וכלי מלחמתו בישראל ובאמונתו הטהורה הוא הטלת הספק. ספק זה הריהו כהכשת
נחש, "שנושך חבורה קטנה ברגלו ואינו מרגיש, ופתאום הוא מבצבץ ונופח עד קדקדו"^ה.
כך גם חוה, שהיתה יראת שמים בטבעה ובאה אף להוסיף על ציווי הקב"ה ולהשמר אף
מן הנגיעה בעץ, לא הבחינה ברגע שבו פיתה אותה הנחש לסטות סתיה קלה מדרך
האמונה הטהורה. אכן סתיה קלה היתה, אך אחריתה מי ישרונה... עד היום כל מעשינו
ועבודתנו מכוונים לגאול את העולם מאותה ערבוביה של טוב ורע שבאה בעקבותיה.
בחטא העגל מתגלה הנחש הקדמוני שוב, ומכה את ישראל דוקא בנקודת השיא של
גאולתו.

אמרו חז"ל "ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן"^ו, ובכך תוקן חטא עץ הדעת.
אותה זוהמה שהטיל בנו הנחש הקדמוני בערמתו פסקה, מכיון שגילינו בתוכנו את
הכח לרוצץ את ראשו - "הוא יושףך ראש" - ולשבור את קליפת ספק-עמלק. הקדמנו
בבטחון גמור נעשה לנשמע מבלי לתת מקום לספק הפשוט ביותר - הכיצד נוכל
להבטיח מה שאין אנו יודעים? אך באותה שעה התעלו ישראל - בתמימות כמו-ילדותית
שבטרם חטא - אל הוודאות הגמורה, מעל כל צל של ספק.

אלא שלא עבר זמן קצר, ושוב ספק. משה בושש לרדת מן ההר. "בא שטן וערבב את
העולם, אמר להן: משה רבכם היכן הוא?"^ז. באחיות עיניים ודברי חלקות הנאמרים
בשעה שהצאן נטושים ללא רועה נאמן, עלה בידיו להוריד לטמיון את מה שהושג
ולהשליך למעמקים נשכחים את הכח לעמוד איתן מול הספק. "אמר הקב"ה: שני כוסות
מזגתם בסיני - נעשה ונשמע. שברתם נעשה, עשיתם לפני עגל. הזהרו בנשמע!"^ח.

ד. מגילה יג, ב.

ה. רש"י שמות כב, כד.

ו. רש"י בראשית ג, ג: "ולא תגועו בו - הוסיפה על הצווי לפיכך באה לידי גרעון".

ז. שבת קמו, א.

ח. שבת פט, א.

ט. שמות רבה כז, ט.

ואכן, מאז והלאה היתה עבודתנו עבודה של 'נשמע'. נלמד ונבין דברי תורה, ננסה לשוב אל הטבע הישר, הנקי מזוהמת הנחש המסתפק. אולם אותה המודעות הטבעית והישרה שאין בה כלל חלל פנוי ממצויאות ה', שאינה יכולה לתת מקום לספק, אבדה לפי שעה.

בימי הפורים, שפעלו פעולה חשובה במצוות מחיית זכרו של עמלק, אנו נפגשים באותו הנחש כדמות חיה ופועלת הבאה מזרע עמלק – המן האגגי. רצון ההשמדה הבורע בו הוא רצון עמלקי במהותו, כי כל עצמה של האומה הבזויה הזו לא נוצרה אלא כדי להיות מנגדת לישראל. גזירת ההשמדה שיום היא פעולתו הגלויה על פני השטח, אולם גם ברבדים הנסתרים והרוחניים של התרחשות הימים ההם אפשר להבחין בהכשת הנחש העמלקי ובארסו המחלחל בעם.

ישראל מטבעם עוטים עליהם צלם אלקים, וכל בריות העולם מבחינות בכך ומכבדות את. כך הוא באדם – "וראו כל עמי הארץ כי שם הוי' נקרא עליך ויראו ממך", ואפילו בבהמה – "אין חיה רעה שולטת באדם אלא אם כן נדמה לו כבהמה"¹. כל עוד שומרים ישראל על מעלתם ועצמייתם, אין להם כל סיבה להתיירא מפני כל דבר שהוא. תורת ישראל ותרבותו זוכות לכבוד ולהערצה, ואין פוצה פה לדבר בהן סרה. אז נוצר מצב בו גויים רבים באים ומבקשים להתגייר, להסתפח על נחלת ה' ולהצטרף אל העם הנכבד והיקר הזה.

אולם אם, חלילה, יורדים ישראל ממעלתם – מיד הם נעשים ירודים לפני הגויים. כל חטא, כל הפניית עורף לרצון ה', יכולים להביא למצב הזה. כאן בא הנחש ומוצא את מקום התורפה; "אתה תשופנו עקב" – העקב הוא האבר בסיומו של גוף האדם, העוטה עור עבה וכמעט נעדר רגישות. ברוחניות הוא מסמל את הנקודה העבה ביותר בשיעור הקומה של האדם, זו שאור ה' תודר אליה רק בקושי. לכן הנחש מתחכם ומכיש דוקא בו, ביודעו ששם אפשר שיעלה בידו להפריד בין ישראל לאלקיו, וממילא יחלחל ארסו ויתפשט בכל שיעור הקומה כולו עד שיפעל את מלוא פעולתו.

כיון שעלה זממו בידו, הולכים ישראל ומדלדלים. במקום להתהלך בזקיפת קומה המעוררת כבוד, ממלא פחד שווא את ליבם. הם כופפים עצמם לפני שונאיהם (כאשר גם השנאה עצמה נוצרה רק בסיבת החטא, שלולא הוא היו ישראל אהובים על הכל) ונעשים לגרים גרורים, השבויים בארצות אויביהם המושלים בהם ביד חזקה.

הירידה איננה גשמית בלבד, גם ברוחניות נכבשים ישראל תחת עם אחר. כשכבוד ישראל מסתתר ונעלם, תופס הכבוד המדומה את מרכז הבמה ותרבויות נכר ששורשן ברע שבעץ הדעת מושלות בכיפה.

בשפלותם, אין ישראל מסוגלים לברר לעצמם טוב מרע, וסופם שהם נתפסים לשקר בעצמם ומשתתפים ואף "נהנים מסעודתו של אותו רשע"² המושל בעולם ומלואו. לאכילתו הוא משתמש בכלי המקדש, דורס ברגליו את עצם נקודת הקודש שלנו ומבזה

1. דברים כח, י.

יא. סנהדרין לח, ב.

יב. מגילה יב, א.

אותה, ועיני ישראל רואות ואינן מרגישות – כביכול נעשה כל הגוף אטום כאותו העקב שקיבל את ארס הנחש.

החטא של ימי הפורים חמור היה משני גלגוליו הקודמים, כפי שאפשר ללמוד ממה שנסתבב ממנו – גזירת השמדה וכילוי. בחטא העגל באה גזירה זו רק כאפשרות תיאורטית, ולא דובר בו על השמדה מוחלטת אלא על "ואעשה אותך לגוי גדול".

ולאחר כל דברי התוכחות האלה, אנו קוראים בתורה שמחצית השקל – "העשיר לא ירבה והדל לא ימעוט" – היא מה שנדרש כדי לכפר על הכל. היא זו שבכחה למחות ולנקות את ליבנו מכל ספק בדבר ה', במציאותו ובהשגחתו עלינו, זו שבכחה לסתום את החללים הפעורים במציאות – חורי הקינון של הנחש.

לא נהיה מן המתמיהים אם נצטרף גם אנו לשאלתו של משה רבינו: הן "כל אשר לאיש יתן בעד נפשו", כולי האי ואולי... וכיצד נוכל אנו להתכפר מזוהמת הנחש במטבע אחת של מחצית השקל?

כבוד אלקים הסתר דבר

על פי דברי הרבי, מתבררת לנו מהותה הפנימית של מחצית השקל. ותחילה נשוב לנקודת העימות הראשית עם ארסו של עמלק – זו הנובעת מן החלל הפעור במציאות, אותו חלל שיצר ה' יתברך על מנת שיהיה פנוי כביכול מנוכחותו האלקית, ובכך יאפשר למציאות נפרדת להתהוות בתוכו. התהליך הזה הוא סוד הצמצום המבואר בפנימיות התורה במקומות רבים.⁹

מגמתנו בעבודתנו היא להיות גשר בין העולם שאחרי הצמצום, השרוי ב'הסתר פנים', לבין מציאותו היחידית והבלעדית של ה' יתברך המאירה בכל תוקפה בעולם הפנימי שלפני וממעל לאותו חלל ('לפני הצמצום'). למעשה, הקשר הזה טבוע בתוכנו כנשמות ששורשן מתחת לכסא הכבוד בעולם שקדם לצמצום, הנשלחות לחיות בעולם הנפרד והתחתון.

מצוות מחצית השקל פונה ישירות לשורשנו, מזכירה לנו את כסא הכבוד ממנו חוצבנו. מהו כסא הכבוד? לכאורה עצם הביטוי צופן סתירה מובנית – כבוד עניינו התגלות, גילוי אור ה' יתברך אל הנבראים, הפועל בהם יחס של כבוד והערצה אליו. כסא, לעומת זאת, עניינו לכסות ולהסתיר. מה פשרו של גילוי־כיסוי זה?

הרב המגיד ממעזריטש¹⁰ מסביר שכבוד ה' בא אלינו דוקא על ידי כיסויו. "כבוד אלקים הסתר דבר וכבוד מלכים חקור דבר".¹¹ מכיון שה' יתברך רם ומתנשא, ולאמיתו של דבר "לית מחשבה תפיסא ביה כלל", הרי שאם היה כבודו נגלה אלינו כפי שהוא – לא היה זה גילוי כלל.

9. שמות לב, י.

10. איוב ב, ד.

11. ראה במיוחד בספרנו "סדי דוד הנאמנים" חלק יא.

12. בתחילת ספר 'אור תורה'.

13. משלי כה, ב.

תופעה כזו מצויה מאוד ביחסים שבין רב ותלמיד: אם אור גדול מדי מתגלה מתרחש אחד משני דברים – או שכלי המקבל גשברים והוא יוצא נפסד, או ש'לא נגע ולא פגע' ונפשו לא קיבלה את רושם האור כלל ועיקר.

יש אור החודר ומשפיע בפנימיות, נקלט ו'מעוכל' בכלי המחשבה והמידות ופועל בהם שינוי פנימי לטובה. יש גם אור שאינו חודר, כיון שהוא מופלא ומרומם מיכולת הקבלה, אך גם הוא פועל את פעולתו – ביוצרו תחושה של הפלאה ורוממות בנפש המקבל, 'טעם של עוד', תחושה הפועלת רצון כללי להתעלות ולהידבק בטוב שלמעלה מהשגת האדם.

אמנם, יש שהאור מבקש להשפיע, אך מוצא את כלי המקבל חסומים בפניו. קורה שצדיק מדבר בפני ציבור, והאור החוזר שהוא מקבל מורה לו שדיבוריו אינם מגיעים כלל לתודעת השומעים. לא רק שבפנימיות אין הם מבינים, אלא זה אפילו לא קרוב. לא נגע ולא פגע.

במקרה כזה, על המדבר לצמצם את עצמו. עליו להיות "מגלה טפה ומכסה טפחיים", כאשר מובן שהכיסוי אינו בא מחמת רצון להעלים מן המקבלים, אלא להיפך – מתוך רצון לגלות להם בדרך היחידה בה יוכלו לקבל (ויותר ממה שהעגל רוצה לינוק, שהרי אינו יודע כלל את טעמו של האור הנעלה מהשגתו, הפרה רוצה להניק מתוך רצון להיטיב לזולתו ולרוממו).

בדרך זו מצטמצם האור עד מאוד וזהרו מועם, אך נקודת האור הנשארת יכולה להאיר כעת מבעד לכיסוי ולפעול את פעולתה.

זהו כסא הכבוד. על כסא מתיישבים, כאשר תוך כדי כך מושפלת קומת האדם ומונמכת. ה' יתברך מצמצם את עצמו ומשפיל את אורו כדי לשבת על כסאו. כסא הוא כס אל"ף – כיסוי שבעדו מאיר כבוד ה' יתברך, "אלופו של עולם", מאיר ופועל בנפש תחושה של פלא עצום ששורשו בגבהי גבהים, ואליו היא משתוקקת ונכספת.

מטבע של אש

מתחת כסא הכבוד נוטל ה' יתברך מטבע של אש, ומראה אותה למשה רבינו. ולכאורה, גם כאן אנו מוצאים סתירה מובנית. ארבעה יסודות (ובלשון הקדמונים 'טבעים') עומדים בשורש המציאות, ומתוכם רק יסוד האש מצטיין בתכונת ההתעלות המתמדת, כלשון אדמו"ר הזקן:"

אור האש חפץ בטבע ליפרד מהפתילה ולידבק בשורשו למעלה ביסוד האש הכללי... ואע"פ שיכבה ולא יאיר כלום למטה, וגם למעלה בשורשו יתבטל אורו במציאות בשורשו, אע"פ כן בכך הוא חפץ בטבעו.

אין ביטוי נאמן יותר לתנועת ה'רצוא' שבנפש, לרצון ההתעלות המוחלטת הפועם בה עד כדי מסירות נפש, מתופעת האש הגשמית הדורשת תמיד שיחזיקו אותה, שיאחיזו אותה בעצים ובפתילות, ולא – תפרח לה למעלה.

בעבודת ה', האש היא התגובה הראשונה הנוצרת מאותו גילוי של כבוד ה' המאיר מבעד לכיסויו. הנפש מזהה את מקורה הנעלם ממנה, ומגיבה בתנועה אדירה של משיכה אליו, ברצון לרוץ לעומתו ולהיכלל בתוכו.

כשהמשיכה הזו מתפרטת לכלי הנפש השונים, היא מתבטאת באהבה, התלהבות וחמימות המפעמות בתפילתו ובתורתו של האדם, ובכלל דרכי עבודת ה' שלו.

מטבע, לעומת זאת, עניינו שונה ואף הפוך. מהותו של המטבע מתבארת לנו בגמרא שבפרק 'הזהב'. שם מבואר שרבי (רבי יהודה הנשיא) הגיע למסקנה, שעיקר הגדרת המטבע ('טבעא') היא על פי 'חריפותו' – היותו נמצא בשימוש בכל מקום ועל ידי כל אדם, "עובר לסוחר". לכן דינר כסף מוגדר כמטבע גם ביחס לדינר זהב, ואף-על-פי שודאי הזהב כחומר-גלם הוא מתכת חשובה יותר אבל הכסף 'חריף' יותר. ואמנם בילדותו סבר רבי שהזהב נקרא מטבע בגלל חשיבותו, אבל בזקנותו הכריע שהכסף הוא המטבע בגלל חריפותו¹⁰.

בילדותו סבר רבי שהחשוב יותר הוא המטבע. במה משלמים? בחפץ בעל הערך הרב ביותר. קביעה זו באה מתוך זווית ראייה פרטית, מה נחשב בעיני לחשוב ויקר יותר, מבלי לשים לב לכך שעצם מושג החשיבות הוא יחסי ונתון לשינויים רבים.

בזקנותו, שינה רבי את דעתו. לאחר שאדם עובר הרבה בחייו, רואה אנשים רבים וחוהו חוויות שונות ומתחלפות, מתרחב שדה הראייה שלו והוא תופס את הדברים מתוך זווית ראייה כללית. כעת הוא מזהה את מושג המטבע עם תכונת החריפות – מה חריף יותר, נמצא בשימוש בכל מקום ועל ידי כל אחד.

לעומת מושג החשיבות, החריפות איננה חוויה אישית ופרטית אלא מעין הסכם כללי לצורך החיים המשותפים. גם הבחירה בכסף איננה מפני שאוהבים ומייקרים אותו, אלא מפני תכונותיו השימושיות – זול יותר, זמין יותר.

בעבודת ה', מבטא המטבע את התגובה הבאה לאחר ה'רצוא' – את תנועת ה'שוב'. אם הנפש רוצה כל כך להשאב ולהתכלל במקורה, מה בכל זאת מחזיק אותה כאן למטה? אלא ש"אחת דיבר אלקים, שנים זו שמעתי"¹¹. אותה התגלות הנקלטת בכלי המקבל, ופועלת בו את הרצון לצאת מגדרו ולעלות למעלה, היא גם המטביעה בו עמוק יותר את תחושת המשימה שהוטלה עליו כאחד מכל ברואי עולם, ומחזירה אותו בחזרה לגדרי הטבע – מהם ביקש להתנתק ולצאת.

תכלית בריאת העולם, מטרת כל הצמצום הזה והגילוי שלאחריו, היא "לעשות לו יתברך דירה בתחתונים". לשם כך יש לחיות כאן, בעולם הזה, לעבוד את ה' ולקיים את מצוותיו כפי שנצטוונו, מבלי להתפתות לרצון להניח הכל מאחור ולשוב אל השורש.

הרצוא הוא חי וחם, כולו להב אש. מעלתו על ה'שוב' כבד-הראש שבמטבע ברורה: כשהמעשה אותו נדרש האדם לעשות 'תפור' לגמרי לפי מידותיו, הוא מרגיש את עצמו בטוב הרבה יותר. כשאש של התלהבות מפעמת בעבודתו טוב לו, והוא עושה הכל

10. בבא מציעא סד, א ואילך. עיין שם מהי הנפקא-מינה להלכה ואכמ"ל.

11. תהלים סב, יב.

בחיות, בשמחה ובזריזות. ודאי שעיקר גדול בעבודת ה' הוא לשמוח בה ולמצוא בה עונג פנימי ורצון חזק!

אמנם מאידך בולט בו גם חסרונו – האש שברצוא היא אישית ופרטית. אמנם גדולה ועליונה היא האהבה לה', אך נכון גם לומר עליה כי "יש מי שאוהב". מציאות היש מורגשת כאן, הרצון וההוויה האישית תופסים מקום ומתווים את כיוון המחשבה והפעולה. אין כאן ביטול מוחלט לרצון ה', הבא דוקא כשהנפש דוממת מחווייתה האישיות.

בנוסף, ה'רצוא' איננו שווה לכל נפש. הזהר הקדוש דורש: "נודע בשערים בעלה" – כל חד וחד לפום שיעורא דיליה"^{כא}. לפי איכות לבושי הנפש, זיכוך המחשבה והמידות, כך שיעור השגת האדם בגדולת ה' יתברך. ומה שאינו שווה לכל נפש אינו אמיתי לגמרי – אלא יחסי.

הזהב החשוב יותר (והדומה לאש), מבטא את עבודת ה'רצוא' האישית. אולם הכסף ה'חריף' הוא הראוי באמת להקרא מטבע, שעל כן הוא מבטא את עבודת ה'שוב' המתונה והראויה לכל אדם – כפי שהגיע רבי למסקנה בזקנותו.

כי תשא את ראש

אחר הבנת פרטי המחזה שהראה הקב"ה למשה רבינו, אפשר לחזור על הראשונות ולנסות להבין פשר דבר. אותו מטבע של אש אינו אלא חזרה על דמותו ותבניתו של כסא הכבוד. כזה כן זה, בשניהם אור המשתוקק להתגלות מצמצם ודוחק את עצמו ללבוש צר ומסתיר, כיון שרק דרכו יוכלו ליהנות מאורו באמת.

כסא הכבוד הוא כסא מלכותו של ה' יתברך, עליו הוא 'יושב' ברצותו למלוך על עולמו – רצון שהוא עצמו בגדר השפלת מהותו ועצמותו, שמעל לכל אפשרות של מציאות למלוך עליה. מבואר בפנימיות התורה שהפער בין הבורא לבין הנבראים הוא כה חריף ומהותי, שרצון המלוכה הזה היה נשאר בגדר חלום בלבד אלמלא קיומן של נשמות ישראל – שעלו במחשבה תחילה, עוד קודם לבריאת העולם.

נשמות ישראל מיועדות ומכוונות להיות החוליה המקשרת שבין הבורא והנבראים, כי אליבא דאמת אין הן עצמן בגדר של נבראים לגמרי, אלא "חלק בורא שנעשה נברא"^{כב}. הדילוג הבלתי נתפס בין בורא לבריאה, בין בלי גבול לגבול – מתרחש בתוכן. לעולם נשאר הדילוג הזה פלא נפלא שאינו מושג בדעת אנוש. "ומפליא לעשות – קושר דבר רוחני בדבר גשמי"^{כג}, וכשקושר דבר בלתי מוגבל בדבר מוגבל – על אחת כמה וכמה! וכנגד ישראל הבונים את הכסא הזה, ומקור מחצבתן מתחת לו, ישנו עמלק המבקש להחריבו:

"כי יד על כס ייה מלחמה להו' בעמלק, מדור דור". רבי לוי בשם רבי אחא בר חיננא אומר: כל זמן שזרעו של עמלק בעולם לא השם שלם ולא הכסא שלם. אבד זרעו של עמלק – השם שלם והכסא שלם. מה טעם? "האויב תמו חרבות לנצח

כא. משלי לא, כג; ראה זח"א ק, א.

כב. ראה עץ חיים שער טב פ"א.

כג. שו"ע או"ח ו, א בהגהת הרמ"א.

וגו", מה כתיב אחריו: "והוי' לעולם ישב, כונן למשפט כסאו" - הרי השם שלם והכסא שלם, אמנן כן יהי רצון".

עמלק מחריב את הכסא, ובכך קוטע גם את השם - מביא לכך ששם שמים אינו מתגלה בשלמותו. בחסידות נדרש שמו מלשון מליקה - עם המולק, שכן הוא משתדל למלוך את ישראל ולהכות בהם בערפם, ובכך להפריד בין מוחם וליבם. המוח הוא מקום גילוי הנשמה, ותכלית עבודת ה' היא להמשיך את הגילוי הזה מן המוח אל הלב - לחיות בו ולהפכו לדם ובשר ממש. כשמצליחים בכך השם שלם - אותיות ייה הנסתרות שבמוחין באות לידי גילוי באותיות ויה הנגלות בלב.

בכל פעם שהעולם עומד בפני התגלות אור חדש, קופץ עמלק בכל כחו ומנסה לעכב, לשבש ולקרר בדרך לגאולה - "אשר קרך בדרך".

כך היה בעץ הדעת, שלוש שעות בלבד לפני כניסת השבת שאמורה היתה להביא שלמות גמורה לעולם. כך חזר ונשנה בחטא העגל, בו פסקה זוהמתן של ישראל והיו ראויים להיגאל ולהביא את קץ התיקון. כך אירע שוב בימי הפורים, בהם באמת זכינו בסופו של דבר לגילוי עצמי ועליון של "הדור קבלוה בימי אחשורוש"^{כז}, ישראל מקבלים את התורה מרצון פנימי ובמסירות נפש, וה' יתברך בוחר בהם בחירה שלמעלה מטעם ודעת, המבטלת את הגזירה שגזרה עליהם חכמתו ודעתו יתברך עצמה, ח"ו.

וכאמור, כפרת נזקיו של עמלק והעצה המצילה מידיה היא מצוות מחצית-השקל. כפי שנתבאר למעלה כלולות בה שתי תנועות - 'רצוא ושוב', ובכך היא רומזת לכללות עבודת ה' כולה. ה'רצוא' אינו תכלית מה שמצפה מאתנו ה' יתברך, וה'שוב' כשלעצמו אינו יכול לעמוד ללא ה'רצוא' - המוסיף לו חיות וטעם.

לכאורה אין שתי התכונות הללו יכולות לדור בכפיפה אחת. או שנותנים את הבכורה להתלהבות הפרטית, קוראים דרור לתשוקת הגילוי ומתנערים מכלי העולם שחפץ בו הקב"ה, או שמשקיעים את הכחות בקבלת עול רצון ה', כשאש הגילוי וההתעלות נעדרת מן הנפש והכל נעשה יבש וקר. כך או כך - אין השם שלם ואין הכסא שלם.

באופן פשוט אפשר היה לפתור את הבעיה בכח הרצף והמהירות, להקפיד על כך שה'רצוא' וה'שוב' יבואו בזה אחר זה במהירות רבה, מבלי לתת רווח ביניהן. אזי היתה החיות שב'רצוא' מחיה את ה'שוב', והאמת שב'שוב' היתה מאמתת את ה'רצוא' ונותנת לו ממשות.

אך עמלק גם הוא זריז מאין כמוהו, בכל מקום שיש בו חלל הוא נמצא ומקנן עוד לפנינו. שם נוצר, זה ביתו, ומן הנקודה הזו הוא שם אותנו במצור - או שהאור יכבד וישאר למעלה, או שישתתר ויתגשם עד כדי כך שלא יהיה מורגש למטה. או כבוד או פס, או מטבע - או אש.

וכאן נבוא לעיקר העניין. עבודת "רצוא ושוב" כמראה הבזק^{כח} היא עבודת המלאכים למעלה. חיות הקדש משתוקקות להידבק באור האלקי שלמעלה מהן - אף שאם יעלה

כד. תנחומא כי תצא יא.

כה. שבת פח, א.

כו. יחזקאל א, יד.

הפצן בידן תתבטלנה ממציאותן. כל ימיהן הן רצות ושבות, מכניסות את ראשן מעל לרקיע שמעל ראשן לרגע קט, ומיד הן חוזרות פנימה לעולמן שלהן כדי שלא תכלנה. רצוא־ושב רצוא־ושב כמראה הבזק, ולעולם אין התחומים מטשטשים ואין הרצוא נוגע בשוב כמלוא נימה.

אמנם נשמות ישראל גבהו במעלתן מן המלאכים, ולהן סוד אחר עמוק יותר. "כי תשא את ראש בני ישראל" – כל מקום שזכרה נשיאות ראש בתורה, היא נדרשת בחסידות לעניין הכח האלקי לשאת את ההפכים. נשמות ישראל הצובות מתחת כסא הכבוד בשורשו העליון – שם הוא קיים ועומד כל העת, מבלי שיוכל עמלק לגעת בו. כל כולן נשיאת הפכים – חלק בורא שנעשה נברא – בריאה של עליונים ושל תחתונים כאחד ממש.

אצל ישראל נמצא גרעין האמת המבין ומכיר ש'רצוא' ו'שוב' ניתנו שניהם מרועה אחד, ואם הוא יתברך חפץ בהם – אין הפרש בין אחד לשני כלל. מתחת כסא הכבוד נוטל הקב"ה מטבע של אש ומראה למשה רבינו, ובזאת סרה קושייתו.

מנין יבוא כופר הנפש, מנין תבוא הכפרה על ההתפתות לנחש הקדמוני? אין זו שאלה כלל, שהרי פגמי החטא לעולם הם חיצוניים בלבד, ואין להם נגיעה לעצם הנפש. אימתי נאמר "כל אשר לאיש יתן בעד נפשו"? רק כאשר העבודה היא חיצונית. אז יש לתת הכל ויותר מכך, כדי למחות ולכפר על הכל.

אך במטבע של אש ממשיכים ישראל כחות משורש נשמותיהם, שם גם המטבע אש הוא, ומביסים בעזרתם את עמלק ואת השפעותיו. בעבודה זו הם בונים את כסא הכבוד ומנביעת עצם הנשמה יורד אור חדש המכפר ומקנח את כל כתמי החטא, והיו כלא היו. טיפה אחת של מים דיה לטהר בה את האדם כולו, אם אמנם היא באה ממקור הנביעה עצמו – "מעין גנים באר מים חיים".

מטבע של אש יכול להיווצר כיון שישראל מושרשים ברצונו יתברך, ויש בכחם למלא את קבלת העול הפשוטה ביותר בלהב אש של רצון וכיסופים – כי לאמיתו של דבר רצון ה' הוא הרצון המקורי והעצמי ביותר שלהם.

אמנם אש הרגש מצטמצמת כשהיא נמוגת לתוך המטבע המכסה עליה, אך גם אש הרגש היא צמצום ביחס לאש האמיתית שבדבקות ישראל בה'. אותה אש עצמית איננה מתקבלת בנפש כרגש מתלהב, כיון שהיא היא אותו האור הנעלה שאין בכח הכלי לקבל. בחסידות היא מכונה "כח המניע הבלתי מתנועע" – היא אם כל תנועה של התרגשות והתפעלות, אך בעצמה היא בלתי מתנועעת ונעלית בהרבה מן התנועות הנוצרות ממנה ממילא.

ב'רצוא' מרגישים את הפל"א המופלא, את האל"ף שבכסא. אמנם אין זו כל האמת, והאור לא פעל עדיין את פעולתו בפנימיות. דוקא על ידי כיסוי טפה ומתוך ריסון התפיסה החיצונית המוגבלת, אפשר להצמיח אש אמיתית בתוך הנפש והעולם – אש עצמית של דבקות ברצונו יתברך כפי שהוא, ללא שינויים וצמצומים.

אזי השם שלם והכסא שלם, ועוד בתוספת על מה שהיה בתחילה, לפני בריאת העולם. "והווי' לעולם ישב, כונן למשפט כסאו"¹⁷. האות וא"ו הנוספת הן לשם (והווי') והן לכסא (כסאו), מציינת המשכה ביתר שאת, בכמות ובאיכות. כל אור חוזר - חוזר לקדמותו ממש, ומביא להתגלות השורש העצמי שלמעלה מכל מה שאפשר היה לצפות לו לפני בוא הישועה.

ה' מלך / לחן: הרב יצחק גינזבורג

עֲד - נְלָם - עוֹ - לְלוֹךְ - יְמֵ - מִשְׁ-הַ - לְךְ - מְ - מִשְׁ-הַ - לְךְ - מְ - מִשְׁ-הַ

עֲד - נְלָם - עוֹ - לְלוֹךְ - יְמֵ - מִשְׁ-הַ - לְךְ - מְ - מִשְׁ-הַ - לְךְ - מְ - מִשְׁ-הַ

צוֹ - אֶר - מִ - מִ - גִּוֹ - דוֹ - אֶב - עֲד - נְלָם - עוֹ - לְךְ - מְ - מִשְׁ-הַ

צוֹ - אֶר - מִ - מִ - גִּוֹ - דוֹ - אֶב - דְ - עֲ - נְלָם - עוֹ - לְךְ - מְ - מִשְׁ-הַ

על העצבות והשמחה

הרב יצחק שפירא שליט"א*

העצבות היא הקליפה היותר קשה מכולם, שהרי העבודה זרה נקראת על שמה "עצביהם כסף וזהב" ... וכן אין לה שייכות עם השם יתברך, כמאמר "הוד והדר לפניו עוז וחדוה במקומו", ואין השכינה שורה אלא מתוך שמחה.²

השמחה היא נושא מרכזי בעבודת ה', ובספרי החסידות הרחיבו והעמיקו בה הרבה. כאן נתחיל לעסוק בעניין על פי ביאוריו היסודיים של אדמו"ר הזקן בעל התניא.

הקדמה

בספר התניא עוסק אדמו"ר הזקן בנושא השמחה בפרקים כו"לא. מתחילת הספר ועד פרק כ"ה מבואר בהרחבה מבנה הנפש וחלקיה, ועל פי זה בונה אדה"ז דרך כללית בעבודת ה' (על פי 'המודל' של דמות ה'בינוני'). בפרקים אלו אנו למדים שיש שני מצבים יסודיים בנפש, שני מוקדי הזדהות: יש נפש המרגישה שמציאותה האמיתית ונקודת היציבות שלה היא בה', ויש נפש המרגישה שהמציאות שלה היא בעולם הגשמי בכללו.

אמנם על פי רוב האדם אינו נתון לגמרי כל כולו, על כל מרכיבי האישיות שלו, באחד משני הקצוות, אלא נפשו חצויה ומחולקת בין רבדים המזדהים יותר עם האלוקות לבין רבדים המזדהים בפשטות עם הגוף. למשל, יש מי שאור ה' מאיר בשכלו, והוא מנהל את דרכו מתוך הבנה מתוקנת המזדהה עם הקב"ה ברמה השכלית, אבל הדבר עדיין אינו נותן לו חיות ומנותק מהרובד הרגשי שלו.

וכאן אנו מגיעים לבעיה של העצבות. מי שמצליח לחיות ברמה גבוהה של שלימות והרמוניה, כאשר כל אישיותו וחלקי נפשו 'טבולים' בקשר עם ה', אשריו ואשרי חלקו, הוא שמח ומתענג על ה'. גם הרשע הגמור, מהצד השני, לפחות מדמה בנפשו ש'אין לו בעיות', ואפילו הרהורי תשובה אינם טורדים אותו... אבל כל היהודים הנמצאים בתוך, אשר בנפשם יש חלקים שלמים שהינם 'חשוכים' ואינם "ששים ושמחים לעשות רצון קונם", לעומת חלקים אחרים המזדהים ביתר קלות עם ה' – הרי לכאורה הם מועדים ליפול לעצבות, שהרי אותם מקומות בנפש הם מכבידים ומעיקים.

ובאמת, כיצד ניתן לצאת מן המצב הזה? מה יש לעשות כאשר למשל השכל מבין עד כמה הכי טוב ויפה להיות קשור לה' אבל הלב עצמו ערל ואטום – אז מי אני ומה אני,

א. מעובד מתוך שיעורים שניתנו ב"בית הספר לתורת הנפש" ושיעור שניתן ב"שבת חסידות" ביצהר.
ב. פרי הארץ פרשת מטות מסעי.

האם אני שמח בה', בחלק הנפש שבו יש קשר חי וער עם ה', או שמא אני עצוב ומדוכא, כבד וחסר חשק, מפני החלקים הנמוכים שבנפשי?

עצבון הגוף

בפרק ל"א בתניא מופיע משפט מפתח חשוב ביותר שדרכו נעמוד על הנקודה העיקרית. שם הוא כותב שעל האדם להזהר "שלא לערוב ולבלבל שמחת הנפש בעצבון הגוף!" נשים לב שאדמו"ר הוקן מתאר את המציאות בצורה הפוכה לגמרי ממה שהיא נתפסת בדרך כלל בחוויה האנושית הפשוטה. הוא אומר שהנפש היא שמחה והגוף הוא עצוב, אך אנו רגילים לחשוב לכאורה שהגוף הוא הגורם שמחה וסיפוק ואילו הנפש כשלעצמה גורמת עצבות.

כך למשל, אם נאמר לאדם הממוצע שהוא עומד לוותר על כל הקנינים החומריים שלו, לא יישאר בידו דבר – הוא יחוש עצבות, ואף חרדה, שמקורם בתחושה חריפה של בדידות. בתפיסה האנושית, הנפש כשהיא לעצמה הינה בודדה לגמרי, תלושה ואבודה, וממילא עצובה עד תהום. בתוך-תוכו, האדם מפחד מאוד מהתחושה הזו של הבדידות הקיומית, "רק אל תשאירו אותי לבד"... ואכן הוא דואג כל ימיו שלא להשאיר את עצמו לבד עם עצמו. וכאן נכנסת לתמונה החוויה-לכאורה של שמחת הגוף, שכן כדי "לשמח את עצמו" הוא עוסק כל הזמן ביציאה כלפי חוץ, במגע עם העולם הזה שאותו הוא רוצה לחוש ולחוות וכך להרגיש שהוא 'מתמלא' וחי, יש לו חיים ומעמד וכבוד ואוכל ונכסים, חברים ומשפחה, תדמית וידע, רגשות והישגים, והוא אומר לעצמו: אני מרגיש את העולם, אני אוהב בו, אם כן אני קיים ויש לי במה לשמוח.

אך מה באמת קורה כאן? האדם מנסה ליצור לעצמו כל הזמן מוקדי-עניין אשר יסיחו את דעתו מאותה בדידות מאיימת שהנפש חווה לעצמה עם עצמה במעמקיה. הוא יוצר הרבה 'רעש' מחריש אונניים אשר ימלא את חלל-עולמו, בכדי שלא יאלץ לשמוע את השקט המפחיד של נפשו אי-שם. כל חויות החושים מגוייסות בכדי לעזור לו לברוח מעצמו, להעסיק את עצמו כל העת בחויות חיצוניות, תוססות ככל האפשר, אשר 'ישדרו' אליו פנימה את תחושת-הקיום החזקה של העולם הזה. היום די להתבונן בתופעה המצויה של האדם המודרני שפשוט 'חייב' לצרוך מדיה, לקלוט רשמים-מידעיים-חויות-ורגושים מן העולם החיצון, ולפחות 'לשמוע משהו' ברקע. לעומת זאת, השקט פשוט מטריף את דעתו והוא שואל בבהלה: האם העולם חדל מלכת ונותרתי לבדי?

במילים אחרות, יש כאן נסיון לעסוק כל העת בהתפשטות של הנפש, ביציאה מעצמו בכדי להשיג ולרכוש תחושות קיום מכל הסובב אותו.

אלא ש"כל זה הבל". אין כאן שמחה אמיתית. כמה שיברח האדם מעצמו, העצבון ימתיך לו 'מעבר לפינה' ובהזדמנות הראשונה יוציא ראשו וילעג למאמציו הנואשים לשמח את עצמו. כמו האובד המנסה להטביע את יגונו בטיפה-המרה, שסופו רק להוסיף יגון על יגון כאשר יתעורר וימצא את עצמו במצב גרוע עוד יותר.

הלא כשהאדם מנסה להתפשט בעוד ועוד דברים שמחוץ לו ובהם לחוש את הקיום ואת "טעם החיים" – הרי, בסופו של דבר, כל הדברים האלו הם ההתפשטות שלו וכיצד יהיה בהם משהו שאין במקורם? למעשה, ככל שהנפש מבקשת להתפשט ו'להיתפס' בדברים

שבהם היא עסוקה – הריהי מבליעה את כל הדברים הללו בתוך העצבון היסודי של הגוף. האדם מקיף את החיים שלו בעוד ועוד דברים... אשר לבסוף רק יוסיפו לעצבות שלו, לתחושה שאולי הוא עשה הרבה דברים, אבל עדיין שום דבר מתוכם לא יכול לתת לו חיים. אם העצבון שלו נובע מכך שאין שום מקור חיים אמיתי שימלא אותו, מה יעזור דברים שהוא עשה? אדרבה, הם רק יוסיפו לו עצבות בעצם הידיעה שהנה דבר שהוא חשב שישמח אותו לא משמח אותו, וכך לגבי כל הדברים שהוא חושב שישמחו אותו אך בלי שיהיה בהם משהו אמיתי.

כך יוצא שהעיסוק בדברים החיצוניים לא רק שאינו פותר את הבעיה אלא מחמיר אותה, כיון שכל הזמן האדם מתפתה (וליתר דיוק, מפתה את עצמו) מחדש, וכל הזמן הדבר רק מגדיל את עצבוננו. כשהאדם מנסה לשמח את עצמו על ידי דבר חיצוני, הרי באותו רגע הוא משלה את עצמו ותולה את תקוותו לקבל חיים ושמחה מאותו הדבר, ולמעשה הוא נעשה משועבד לו במחשבתו. אך כשהאשליה נמוגה, כשחולף הרגע והדמיון מתפוגג, הרי העצב גדל שבעתיים...

כידוע, זוהי טיבה של התאוה; לפני מימוש התאוה יש דמיון חזק של משהו ממשי, חי ועסיסי, וככל שהאדם משועבד לתאוותו הדמיון עז יותר, אך מיד לאחר שהתממשה התאוה הדמיון הכוזב מתחלף באחת לתחושת חסרון ו'פספוס', ולאדם לא נותר דבר... ואם לאחר שהתאוה הגיעה לשיאה ונגווה כחלום יעוף, מנסה האדם למצוא סיפוק נוסף ולהטביע בו את יגונו, הרי הוא הולך ומסתבך, הולך ומתמכר לתאוה אחר תאוה, "יש לו מנה רוצה מאתיים", כשהכל רצוף מפח־נפש שאותו הוא מנסה להשכיח שוב ושוב, אך לשוא. ועם השנים, מצטברים כל העצבונות הללו לעצבון אחד גדול... ועוד לא דברנו על המוות הממתין לנו בסוף הדרך, אשר ברגע שאנו נזכרים בו – ברגע של הפסקה מאולצת מהמולת החיים – כל שמחותינו המדומות מחווירות ונאלמות, הרי צוחק מי שצוחק אחרון ומול החדלון הזה גוועת כל שמחה זמנית...

בסופו של דבר, הגוף מצד עצמו לא יספק לנפש שמחה אמיתית:

"וְגַם הַנֶּפֶשׁ לֹא תִמְלֵא" – משל למה הדבר דומה? לעירוני שנשא בת מלכים. אם יביא לה כל מה שבעולם אינן חשובין לה כלום. למה? שהיא בת מלך. כך הנפש, אילו הבאת לה כל מעדני עולם אינם כלום לה. למה, שהיא מן העליונים?

עולם הפוך

התחלנו להבין, אם כן, מה אדמו"ר הזקן מגדיר כ"עצבון הגוף". חווית־הקיום במבט הגופני סופה עצבון, הנפש מבקשת להתמלא ורעבונה רק גדל.

ומהו השורש לכל העצבון הזה? – הכל מתחיל מהתעלמות מן המקור! "אתי עֲזְבוּ מְקוֹר מַיִם חַיִּים לְחֵצֵב לָהֶם בְּאֵרוֹת בְּאֵרֹת נְשִׁפְרִים אֲשֶׁר לֹא יִכְלוּ הַמַּיִם".

כל התיאור של האדם הבורח מהבדידות של עצמו ומנסה להעסיק את עצמו ולמצוא נחמה וסיפוק בהתפשטות שלו בעולם, במגע בלתי פוסק עם העולם הזה – כל זה נובע מ"תפיסת העולם" הפשוטה שמציג לפנינו הגוף, תפיסה החשה את העולם הזה כמציאות

ג. קהלת רבה ו.ו.
ד. ירמיה ב. יג.

הממשית היחידה. בהסתכלות הזו, העולם הזה הגשמי הוא יש, הוא ודאי קיים. הנפש שלי גם היא – כנראה – קיימת, אבל זהו קיום של עצמו הוא תלוש ואבוד, וממילא עצוב. את הנפש אי אפשר למשש, וכדי להמחיש את קיומה ולתת לה ממשות וחיים, היא חייבת להיתפס ולהאחו במציאות שמחוצה לי. לכן אם יש משהו שיכול לשמח אותי – זהו רק העולם הגשמי (אלא שגם זה דמיון, כמו שראינו לעיל).

ובכן זוהי התמונה כולה: העולם קיים, היאני' מנסה להתפס בעולם ולהאחו בממשותו, וזהו זה. אין משהו ממשי חוץ מזה, "מה שיש ישנו ומה שאין אינו", וגם אם תיאורטית יש משהו אחר מעבר לכל המצוי והנחוה הרי ודאי הוא 'לא רלוונטי'. זוהי התמונה שאותה חווה הנפש כאשר היא מזדהה עם הגוף, ובלשון ספר התניא, זוהי תפיסתה של "הנפש הבהמית".

אולם באמת זוהי תמונה מעוותת, "עולם הפוך" ממש. כיון שהתפיסה הזו פשוט מתעלמת מהדבר הכי חשוב והכי קיים, מהמקור של הנפש, מהקב"ה. האדם מעדיף להתעלם ממקורו כי המודעות למקור הזה תגרום לו להרגיש את עצמו חלקי וחסר ועד כמה אין לו משלו דבר. לכן הוא מסיח מדעתו את מקורו, בשבילו ה' הוא אין גמור, ללא כל יחס, והכל מתחיל רק באני. אך כדי שה'אני' יתמלא וירגיש ממשי, הוא פונה לעסוק בעולם, כי המציאות הממשית עבורו היא המציאות של העולם שהוא יכול לתפוס, ושוב אנו מגיעים למעגל-הקסמים העצוב שתארנו קודם. אם הטיפה היוצאת מן המעיין מפנה עורף למקורה, ומנסה לחוש את עצמה רק בזרימה התוססת שלה, הרי לעולם לא תהיה לה התחדשות אמיתית של חיים ממקור החיים ולבסוף היא תיבש.

התפיסה הזו שמקורה בחויית החיים הגופנית, ודאי ראויה לכל גנאי, שהרי היא משכיחה ומסתירה את הקב"ה, "עיקרא ושרשא דכל עלמין". ולכן משתמש אדמו"ר הזקן בביטויים חריפים ביותר באותו הפרק בתניא: "הגוף הנבזה... הגוף עומד בשיקוצו ותיעובו", ועוד כיוצא בזה. ובמבט ראשון קשה להבין מדוע הגוף 'זוכה' כאן לכזה "מי שברך"? האם לא ה' ברא את הגוף הזה? יתירה מזו, ה' בחר דוקא בגוף של היהודי לעבודתו – כדברי אדה"ז עצמו "ובנו בחרת מכל עם ולשון" – הוא הגוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם" (פרק מ"ט) – ודוקא בעשיה גופנית מתמלאת תכלית הכוונה של בריאת העולם שהיא "לעשות לו יתברך דירה בתחתונים!" אלא שהיחס השלילי הוא לגוף בתור חויית-קיום המשתלטת על האדם וקובעת את מבטו בעיני-הבשר בלבד. הגוף בתור בעל-הבית הוא אכן מתועב שהרי הוא כופר בעיקר והופך את הקערה על פיה.

שמחת הנפש

כעת נעבור לתמונה האמיתית שעליה צריך לייסד את התודעה שלנו, "עולם ברור" ולא "עולם הפוך".

לנפש יש מקור, מקור מים חיים שממנו נובעים חיים וממנו נובע הכל. הקב"ה בורא הכל הוא ברא ויצר ועשה גם אותי כפי שאני, "אתה בראתה אתה יצרתה אתה נפחת בי ואתה משמרה בקרבי". זהו "היש האמיתי" ורק ממנו ומכוחו מתהווה ומתחיה הכל, "ואתה מחיה את כולם".

נמצא שהאדם חי במעין משולש־יחסים, שלשה מוקדים שיש ביניהם מערכת יחסים שלמה: א. המקור שלו, הקב"ה. ב. הוא עצמו, האני' שלו. ג. ההתפשטות שלו, הסביבה שבה הוא פועל, שבוה כלול כל ההתבטאות כלפי חוץ. כאמור, תפיסת העולם של עיני־הגוף מתעלמת מהמקור ומנסה לפעול רק על ציר־הקשר שבין האני להתפשטות שלי, ומזה נובעים כל תחלואיה כשהיא נתונה במעגל־הסגור מבלי לפנות אל מקור הכל. אבל תפיסת העולם המתוקנת והשלמה מכירה בשלשת המוקדים הללו ופועלת בצורה בריאה על הציר המשולש הזה. מערכת היחסים המתוקנת הזו היא מורכבת ומעניינת ביותר, אך במה שנוגע לענייננו נוכל להגיע כעת אל שמחת הנפש אשר מוצגת כקוטב המנוגד לעצבון הגוף.

עצבון הגוף בא מהנטיה להתמלא ולשאוב חיים מהעולם הסובב, שבו אני מתפשט, אל תוך האני', כמבואר לעיל. לעומת זאת, שמחת הנפש נובעת משאיבה מן המקור. אמנם נכון הדבר שהנפש לעצמה היא בודדה וריקנית, אבל היא הכד המתמלא בכל עת במים חיים וזכים מן המבוע, אם רק תדע להסיר את המסך ותטה עצמה לטבול ולגמוע מלוא־הפה מן המעיין. החיים האמיתיים באים רק מתוך חיבור למקור החיים, "כִּי עִמָּךְ מְקוֹר חַיִּים", "וְאַתָּם תִּדְבְּקוּם בְּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כְּלֶכֶם הַיּוֹם".

וכאשר יש מקור נובע של חיים, יש גם שמחה אמיתית. השמחה קשורה לתחושת החיות, ככל שאדם יותר חי הוא יותר שמח, ולמעשה השמחה והחיים הם מושגים נרדפים. הלא השמחה עצמה מקורה אצל ה' יתברך אשר "עז וחדוה במקומו" – כל מה שקרוב יותר אל ה' הוא קיים יותר ומאושר יותר. את זאת יודעת הנפש האלוקית המרגישה שכל החיות שלה היא מה', וממילא היא שמחה בעצמה עם עצמה בהיותה מחוברת למקורה.

להוציא את הנפש מגלותה

אולם אין זה כה פשוט. הרי כעת הנפש נתונה בתוך העולם הזה, וכאן אין היא "נהנית מזיו השכינה" כמו בעולמות העליונים. הרי חז"ל לימדונו שהנפש היא "בת מלך" ומוצאה "מן העליונים" וכדי להשביע אותה אין די בכל מעדני העולם המגושמים אלא במזון שהיא מכירה ממקורה, מזון אלוקי – ואיך אם כן נספק לה כאן את אותו מזון מלכים מפנק?

ועוד, הרי סוף סוף, אנו מדברים על האדם שחלקים מן האישיות שלו אינם מזדהים בטבעיות עם הנפש כפי שהיא במקורה, אלא דוקא עם עיני־הגוף שעבורם העולם הזה נדמה כקיום האמיתי והיחיד. כיצד, אם כן, תוכל שמחת־הנפש להתבטא בהיותה נתונה במיצרי הגוף וכיצד נתגבר על השניות והפיצול בין הרבדים השונים של הנפש בתוכנו בנימה, בין החלקים המזדהים עם עצבון הגוף לבין החלק הקרוב יותר לשמחת הנפש?

כך הם דברי אדמו"ר הזקן באותו פרק ל"א בתניא:

...לאמר ללבו: אמת הוא כן בלי ספק, שאני רחוק מאד מה' בתכלית... אך כל

זה הוא אני לבדי, הוא הגוף עם נפש החיונית שבו [התודעה הפשוטה של האני',

ה. תהלים לו, י.

ו. דברים ד, ד.

ז. וראה בהעמק דבר לבראשית כג, א: "חיים בלשון הקודש שתי משמעויות, אחת חיים ולא מות. ב' שמח ועלז ולא עצבון".

המקושרת עם הגוף וכח החיים שבו, שהיא אמנם רחוקה מאוד מה', אבל מכל מקום יש בקרבי חלק ה' ממש... שהיא נפש האלהית... ואם כן אדרבה כל מה שאני בתכלית הריחוק מה'... הרי נפש האלהית שבי בגלות גדול יותר [הנפש האלוקית, החלק האלוקי שבי, נמצא בגלות בתוך ה'אני' הנמוך] והרחמנות עליה גדולה מאד. ולזה אשים כל מגמתי וחפצי להוציאה ולהעלותה מגלות זה, להשיבה אל בית אביה כנעוריה קודם שנתלבשה בגופי שהיתה נכללת באורו יתברך ומיוחדת עמו בתכלית, וגם עתה כן תהא כלולה ומיוחדת בו יתברך כשאישים כל מגמתי בתורה ומצות...

וזאת תהיה עבודתו כל ימיו בשמחה רבה, היא שמחת הנפש בצאתה מהגוף המתועב ושבה אל בית אביה כנעוריה בשעת התורה והעבודה... ואין לך שמחה גדולה כצאת מהגלות והשביה. כמשל בן מלך שהיה בשביה וטוחן בבית האסורים ומנוול באשפה ויצא לחפשי אל בית אביו המלך. ואף שהגוף עומד בשיקוצו ותיעובו... מכל מקום תיקר נפשו בעיניו לשמוח בשמחתה יותר מהגוף הנבזה, שלא לערבב ולבלבל שמחת הנפש בעצבון הגוף.

כלומר, לפני שנולדתי היתה נפשי "בנעוריה בית אביה", חבוקה ודבוקה בפועל במקורה בה'. הכל היה בסדר, הייתי לגמרי בתוך ה' כעובר במעי אמו. ועכשיו כשנולדתי ויצאתי לאויר העולם יחד עם גוף ונפש־בהמית, עם יצרים ומודעות־עצמית הרחוקה מאור פני ה' - הרי יש רחמים רבים על הנפש אשר התרחקה כל כך מ"בית אביה" וניתנה בתוך "בתי חומר".

אבל יש פתרון: קעת עלי למצוא איפה אני משמר את אותה תחושה שהקב"ה לגמרי נמצא איתי למרות שהוא נתן לי להיות עצמאי, כשם שהילד המתבגר ועומד ברשות עצמו אינו מתנתק לגמרי מהוריו אלא הוא קשור אליהם למרות היותו עצמאי. כיצד יוצרים מחדש את הקשר של הנשמה לה'? על ידי התורה והמצוות, שהם רצון ה' ועל ידם הנפש חוזרת לטעום את טעם החוויה האלוקית שהיתה נתונה בה "בבית אביה" לפני שננפחה בגוף, זהו מוזן־המלכים אשר ישביע את הנפש, יעניק לה חיים וממילא גם שמחה.

אם כן, שמחת־הנפש יכולה להתבטא בפועל כאן בעולם הזה גם בהיות הנפש נתונה בגלות בתוך הגוף. יש כאן אפשרות של מגע וחיבור עם אור ה', שהרי על ידי התורה והמצוות האדם ממש נדבק בה' ונפשו מתאחדת עם רצון ה'. כל תנועה כזו של חיבור עם ה' הריהי מלאה שמחה, "שמחה של מצוה" - של צוותא ודבקות בה' שהיא האוצר הגדול שאין כמוהו, "שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב". "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל שצוה בהן - עבודה גדולה היא. וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפריע ממנו שנאמר 'תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב'".

כל מה שנוגע לקשר עם ה' משמח אותנו באמת, וכל מה שנוגע לגוף מצד עצמו אינו מקור שמחה אמיתי. בכל רגע נתון האדם יכול לבחור האם לעסוק ב"עצבון הגוף" או ב"שמחת הנפש" - אז מדוע לפנות אל הצד המעציב ולא לצד המשמח? יש רק לשים לב, ולקיים עבודה של הבחנה והבדלה, "שלא לערבב ולבלבל שמחת הנפש בעצבון הגוף".

נ. רמב"ם סוף הלכות לולב.

געגוע ושעשוע

לכשנדייק יותר: לא רק שהנפש הנתונה בגוף יכולה למרות זאת להגיע לשמחת הנפש על ידי דבקות בה' בתורה ומצוות וכו', אלא אדרבה, המצב הזה עצמו יוצר חידוש מיוחד בקשר עם ה'. הרי ה' הוא שהכריח את הנפש 'לצאת מהחממה', 'להזרק' מבית אביה ולרדת אל תוך הגוף כאן בעולם הזה, לגלות בארץ אחרת וביסביבה עוינת' – וכך נוצר החידוש ששמו געגוע. הרי זה "כמשל בן המלך שהיה בשביה וטוהן בבית האסורים ומנוול באשפה" – שודאי במצב הזה הוא רווי געגועים עזים אל אביו בארמון המלכות.

אולם הגעגוע הזה עצמו אין פירושו עצבותו אכן, מי שנגזרה עליו גלות-עולמים ועבודת פרך בארץ גזירה חשוכה, ללא תקוה וללא מפלט, ודאי ישקע בעצבות. מי שהתרחק כל כך ממקורו, התרחק כל כך עד שכבר אינו מכיר את מקורו ואינו מזהה אותו, עד שאבדה תוחלתו לשוב לאותו מקור עלום אי-שם – הוא כבר יפסיק באיזה שהוא שלב להתגעגע. אדרבה, הוא ינסה להסית את דעתו מן המקור ולברוא לו עולם חדש בניתוק ממנו. וכיון שהחיים האמיתיים נמצאים רק במקור – הרי בעולם החדש יש, בסופו של דבר, רק אשליות, חדלון ועצבות.

אבל הגלות של הנפש בתוך הגוף אינה כזו. כאן ישנו געגוע שיש בו כל הזמן תנועה אל המקור ונגיעה בו. מתגעגע = נוגע ושוב נוגע, "נוגע ואינו נוגע", הולך ונוגע ומגיע. מצד אחד, הנפש נתונה בגלות – בתוך הגוף ועם חלקי הנפש שאינם מזדהים עם ה' – אבל בכל רגע ורגע הנפש גם יוצאת מן הגלות, בכל תנועה של קשר עם ה' אותו בן-מלך הנתון בשביה "יוצא לחפשי אל בית אביו המלך". כל יציאה כזו לחפשי מלווה בשמחה מיוחדת, שמחה שאין כדוגמתה אצל מי שלא נפרד מעולם מבית אביו ולא יודע את טעמו המר של השבי. וראה זה פלא: השמחה הזו אינה חד פעמית, אלא מתחדשת כל הזמן. כל ימינו עלי ארץ, בכל תנועה של התקרבות לה' ומפגש איתו יש יציאה מחודשת מבית-הסוהר – שהרי בית הסוהר עומד על תלו, הגוף נשאר גוף וחלקי הנפש המזדהים איתו נותרים גם הם. אם מרגישים היטב את הגעגוע – את הרחמנות מלמעלה על הנפש אשר בגלות ואת השתוקקות הנפש אל מקורה – אזי מרגישים היטב את ההתמלאות בכל מעשה שיש בו קשר עם ה', ויהיה זה המעשה הקטן ביותר. הגעגוע ותחושת החסרון, יחד עם ההתמלאות המתחדשת שוב ושוב, בנגיעה אחר נגיעה תוך כדי נענוע – הם היוצרים את השעשוע [כמובן, כל התיאור הזה הוא של התהליך מצד האדם. בהתאמה לזה, יש הנחת יסוד ברורה שהקב"ה מצידו נמצא איתנו בכל עת, וכל מגע שלנו ודאי מתמלא].

אם כן, חכמת החיים הגדולה שאנו למדים כאן מתחילה בעצם הבירור מהי שמחת הנפש, ובהכרעה להתמקד באותו געגוע-שעשוע שבין הנפש למקורה במקום לשקוע בצד החסר והמרוחק. למה להסתכל על הכוס הריקה לגמרי מצד עצמה במקום לראות כיצד היא יכולה בכל עת להתמלא מים חיים, ריק-ומילויי שוב ושוב.

ולבסוף, בנוסף לכל הרווח הזה, לתחושת הגעגוע והיציאה המתמדת מבית האסורים – לא נשכח שאת הקשר המתחדש עם ה' מקיימת הנפש בעזרת הגוף עצמו. הדבקות שמשגי האדם בכל מעשה של מצוה בהיותו נתון בתוך הגוף ועל ידי הגוף – יש בה משהו יותר אפילו מדבקות הנשמה בעולם הבא. "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה

מכל חיי העולם הבא". דוקא המצוה הנעשית בגוף יוצרת את הצוותא המיוחדת עם ה' יתברך אשר בחר בגוף שלנו לעבודתו. נמצא שהיציאה של בן המלך מהשבי אל אביו נעשית בעזרת כותלי בית-הכלא עצמם, כשהם מתהפכים ברגע זה לשרת את המפגש בין הבן והאב ולאפשר לבן לגעת באביו המלך עוד יותר מאשר בהפגשם בנסיבות אחרות: כך אנו הופכים לגמרי את עצבון הגוף ומצרפים אותו אל שמחת הנשמה:

"ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה" – שהששון והשמחה ישיגו ויתפסו את היגון והאנחה, שהם נסים ובורחים מן השמחה, להכניס אותם בעל כורחם לתוך השמחה. כי יש יגון ואנחה שהם הסטרא-אחרא, שאינם רוצים להיות מרכבה אל הקדושה, ועל כן הם בורחים מן השמחה. על כן צריך להכריח אותם לתוך הקדושה, דהינו השמחה, בעל כורחם.⁵

לסיכום

במאמר זה עסקנו בשלב ראשון של בירור העצבות. תהליך של בירור משמעותו להתייחס אל מציאות מעורבת ולהבדיל בתוכה בין הדברים השונים. לענייננו, האדם יכול להיות בערבוביה, כאשר לעיתים הוא שמח ולעיתים עצוב (ולעיתים אינו יודע), מבלי להבחין כראוי מה באמת משמח אותו ומה מעציב אותו, מהי שמחה אמיתית ומהי שמחה מדומה שסופה עצבון.

כאשר ניצבת בפנינו כזו "ערימה", עלינו להגיע להכרה נכונה ועל פיה לסדר לעצמנו שתי "ערימות" – ערימה של עצב וערימה של שמחה. מה שבאמת משמח אותנו הוא הקשר עם ה', "אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו", באמונה תמימה בה' בורא העולם ובקשר מתמיד עמו. ומה שמעציב אותנו הוא התלות בגוף, ההשתעבדות וההתפתות לרדיפה אחר הצלחותיו שסופן יאוש ועצב. כך אנו מקיימים את עצת-הנפש של אדמו"ר הזקן "שלא לערבב ולבלבל שמחת הנפש בעצבון הגוף".

המשך תהליך הבירור דורש התייחסות בפני עצמה, ובע"ה עוד חזון למועד.

5. לקוטי מוהר"ן תניינא כג.

הריגת חפים מפשע

הרב יוסי אליצור, המכון התורני

הדברים הבאים נכתבו בזמן המבצע הצבאי כנגד אויבינו באזור עזה. במסגרת המבצע, חיילי צה"ל פגעו, ברוך ה', גם בערבים שאינם שייכים 'רשמית' לצבאות הרשע והרצח של הערבים*. כאן יתבאר, בקיצור נמרץ, מדוע פגיעה זו מותרת ונצרכת על פי ההלכה. הדברים מבוססים על ברורי ההלכה בספר שעתידי לצאת לאור בקרוב בע"ה.

ביחס למציאות הקיימת כיום בעזה, כאשר הלוחמים כנגדנו מסתתרים בכוונה בתוך האוכלוסייה: ודאי שבכדי להציל את חיי היהודים – בעורף ובחזית – ניתן לפגוע גם באוכלוסייה המכונה 'חפה מפשע'.

הכלל הגדול הוא "בשעת מלחמה טוב שבגויים הרוג" – כדברי חז"ל וכפי שנפסק בהלכה^א. כלומר, כאשר חיי יהודי בסכנה – אין להסס מלפגוע גם בגוי שאולי נדמה כ'טוב', מתוך דאגה לחיי החיילים והאזרחים שלנו. לצערנו, כהני התקשורת ו"מחנכי" הצבא (כמו מנחם "הקוד האתי") מנסים לעוות את הדרך הישרה הזו, על ידי החדרת "כללי מוסר" כביכול, ונורמות טמאות של "טוהר הנשק" – המתכחשים לקדושת חיי ישראל ואף מנוגדים לשכל הישר הנוהג אצל חכמי אומות העולם.

למעשה, ניתן היה להסתפק בכך. אולם, בתוך בית המדרש יש צורך לברר גם את הנושא לפרטיו, ככל סוגיא הלכתית בתורה, ולא להסתפק רק באמירה הכללית. בניתוח הסוגיא, עולים הנימוקים הבאים:

א. רודף

ראשית – רוב ערביי עזה תומכים בצורות שונות של רצח יהודים, ומעודדים את אנשי הכנופיות שפוגעים ביהודים (בין אם זה אש"ף, חמאס, או ארגוני טרור אחרים מכל סוג). מי שמעודד ותומך באלו שהורגים ופוגעים ביהודים – אינו 'חף מפשע' כלל. אדרבה, הוא עצמו רודף ומצוה להורגו כדי להציל מנזקו.
כך, לדוגמא, מבאר המהר"ל^ב את הריגת בלעם במלחמת מדין:

א. נזכיר במיוחד את המקרה בו התקשרו לרוצח ואמרו לו שיצא מביתו כדי שיהרג לבד בלי משפחתו, ואחרי שסירב לצאת הופצצו הוא ומשפחתו. עם זאת, חשוב להבהיר שלצערנו, צה"ל עדיין לא נלחם לפי גדרי ההלכה, הן בסיכון חיילים שלא לצורך, הן ברחמנות על אכזרים, והן בענין כיבוש הארץ, ואכמ"ל.

ב. מסכת סופרים טו, ז; מכילתא שמות יד, ז. והובא בכסף-משנה על הרמב"ם בהלכות רוצח ד, יא, ונושאי הכלים בטור ובית-יוסף יורה-דעה סימן קנח וחושן-משפט סימן תכה.

ג. גור אריה במדבר לא, ת.

ולכך עתה היה חייב מיתה לפי שהיה רודף ומבקש להרוג כל ישראל, שכל מי שמביא מורך בלב אנשים במלחמה הרי הוא גורם שיברחו מן המלחמה ויהיה נהרג הבורח. לכך דנו אותו במיתה על ידי מה שעשה עכשיו.

וכך ביאר הרב שאול ישראלי^ד בהקשר למציאות של האויב הערבי:

כפי הנמסר, האוכלוסיה של כפרי הגבול הערביים נותנת מחסה מדעת לכנופיות הרצחניות, כך שהן יכולות לעשות מעשיהן ללא פחד הענשה. מאחר שברור שכנופיות אלו יש לדונן לא רק מצד מעשיהן בעבר כדין רוצחים, אלא גם כדין רודפים מחמת מגמותיהן לעתיד, הרי האוכלוסיה העוזרת על ידם, מסייעתם ומחזקת ידיהם בכל מיני צורות - בגדר עוזרים לרודף לעשות מעשי רצח... ברור שמתן עזרה זו נותנת בסיס רחב יותר לפעולותיהם בעתיד, כך שמספר הפעולות יגבר על ידי עידוד זה שניתן ע"י האוכלוסיה... מכיון שלפי האומדנא המקובלת האוכלוסיה מעודדת בכל מיני אופנים את פעולת הכנופיות וזה ודאי עוזר להגברת ולהרחבת פעולותיהם בעתיד, ונמצא שכל האוכלוסיה היא במקרה זה בתורת רודף שניצל להציל בנפשם...

ב. פגיעה באוכלוסיה בכדי למנוע פגיעה ביהודים

גם אלו שאינם מעודדים רצח - מותר להורגם כדי שיהודים לא יפגעו, מהטעמים הבאים:

א. כשאומרים ליהודי "הרוג את פלוני הגוי או שנהרוג אותך" - היהודי לא צריך למסור את נפשו. שהרי אין בזה את הכלל של "מאי חזית דדמא דידך סומק טפי?"^ה (שבגללו אסור ליהודי להרוג את חברו בכדי להציל את נפשו).

ב. גם כאשר מדובר בעימות בין גויים: במקרה בו רוצה תופס בן ערובה ומסתתר מאחוריו כדי לאיים על אדם אחר (אפילו שלא בשעת מלחמה) - מותר למאויס להרוג גם את בן הערובה בכדי להינצל.^ו וכן בשעת מלחמה, נוכחותם של החפים מפשע עוזרת לרוצחים, ולכן מותר להרגם כדי להינצל.

וכיון שבמקרים אלו מותר לגויים לנהוג כך זה עם זה, לכן גם ליהודים מותר לנהוג כך כלפי הגויים. שהרי יהודי אסור בהריגת גוי מכה מה שגוי אסור בהריגת חברו^ז, ובמצב בו לגוי מותר להרוג גוי אחר כדי שלא להסתכן - גם ליהודי מותר לעשות זאת.

ד. בספרו עמוד הימיני סימן טז פרק ג.

ה. סנהדרין ע, ד, א, פסחים כה, ב, יומא פב, ב.

ו. ירושלמי שבת סוף פרק יד. כן מוכח גם מדברי רש"י בגמרות הנ"ל והרמב"ם בהלכות יסודי התורה ה, ז, המדגישים שמסירות הנפש כדי שלא להרוג היא רק כלפי ישראל. וכן כתב כדבר פשוט הפרי"מגדים (ב'משבצות זהב' על אורח חיים סי' שכט).

ז. עיין בדברי המהר"ש יפה בספרו 'פה תואר' בתחילת פרשת וישלח, הובאו גם בפרשת דרכים (לבעל המשנה למלך) דרך האתרים דרוש שני (עיין גם במשנה למלך על הלכות מלכים י, ב). ובמקרה שלנו כולם מודים לו שאין סברא לאסור שהרי יש טענת 'חיי קודמים', ואכמ"ל.

ח. מכילתא שמות כא, יד (וכמו שהובא בפשיטות באנציקלופדיה התלמודית בערך 'גוי').

על פי הטעמים הנ"ל מותר להרוג גם תינוקות^ט, כשזה נצרך כדי להציל נפשות ישראל.

ג. חשד על שפיכות דמים

בנוסף על הנ"ל, חשודים הגויים באופן כללי על שפיכת דם ישראל^י, ובמלחמה החשד הזה הופך ל'חזקה', וכמו שאמרו חז"ל "טוב שבגויים הרוג בשעת מלחמה" בגלל שברור שהוא יעזור לאויבינו מהעם שלו.

בודאי שהדבר נכון אצל הערבים, ש'תרבות העדר' מובילה אותם לרציחות מזעזעות וברבריות ולכל מעשה נבלה, כמו שראינו כמה וכמה פעמים. לכן רובם ככולם אינם 'חפים מפשע' אלא מחפים על פשע.

ד. דין בעוברים על שבע מצוות

ועוד: רשעותם להרוג אותנו היא חלק מזה שהם עוברים באופן כללי על שבע מצוות בני נח, ולכן יש לנו ענין לדון ולהרוג אותם על עבירותיהם, ובמציאות כזו ודאי שהדבר מותר^{יא}.

בין העבירות שאפשר לדון אותם עליהן ניתן למנות:

א. גזל: כיון שהערבים תובעים לעצמם את ארץ ישראל שירושה לנו מאבותינו^{יב}.

ב. מצות דינים: לפי הרמב"ם^{יג}, מי שלא מתאמץ לעצור את מעשי העבירה של המלכות שהוא שייך אליה עובר על מצות דינים ומותר לדונו ולהרגו על זה (ולכן הרגו שמעון ולוי את אנשי שכם).

ג. רבים מהערבים עוברים על מצוות נוספות שנצטוו בני נח, כמו שידוע (למי שבא איתם במגע) עד כמה הם פרוצים בגילוי עריות ובגזל.

ה. קל-וחומר מסיכון החיילים שלנו

מלבד כל זה, יש סכרא פשוטה שחיילינו הם ודאי חפים מפשע, ואם מותר לשלטון לסכן את החיילים במלחמה כי זה צורך הציבור^{יד} - גם מותר לו לפגוע בחפים מפשע אחרים אם הדבר יעזור לכך שהרשעות לא תרים ראש.

ט. מלבד זאת, יש לדון שגם התינוקות אינם מוגדרים כ'חפים מפשע' גמורים, כיון שחשודים להיות רשעים כמו הוריהם כשיגדלו, כמבואר באריכות בפירוש רבנו בחיי על התורה בדברים כ, י.

י. רמב"ם הלכות רוצח פרק יב; שולחן ערוך דעה קנג-קנו.

יא. רמב"ן על אנשי שכם (בראשית לד, יג), ועיין גם באור החיים שם. וכן עיין בית יוסף וש"ך בורה דעה קנח, וגם לפי הט"ז שאסור מדרבנן להרגם - זה רק בשעת שלום, שהרי ראייתו מהרמב"ם (הלכות עבודה זרה י, א) ובדברי הרמב"ם מבואר שזה רק כאשר אין בינינו ובינם מלחמה.

יב. עבודה זרה נג, ב; בבא בתרא קיט, א-ב. ועיין ב'שם משמואל' (שופטים תרעא) ובמאמרי הראי"ה 'נאום על ישוב א"י' (עמוד 252).

יג. סוף פרק ט מהלכות מלכים.

יד. ובמקום אחר בארנו מה היסוד ההלכתי לכך.

כאן מצטרפים כמובן שיקולי ההרתעה והנקמה, וכפי שרואים בהרבה מקומות שרק התנהגות תקיפה, מידה כנגד מידה, היא הערובה לנצחון מול הרשע, וכמו שכתבו הפוסקים על חשיבות הנקמה מן הרוצחים "שאם ח"ו לא יהיו נוקמין מן הרוצח יהיה דמן של בני ברית ח"ו כהפקר"ט.

ולבסוף יש לזכור שנקמת ישראל היא נקמת ה', "שהעומד כנגד ישראל כאילו עומד נגד הקב"ה"ט.

לתגובות ולקבלת מאמרים מורחבים: elitsuraster@gmail.com

אהבת ה' ושנאת עמלק

המשך פרשת זכור אחר שקלים. דהנה המצוה לזכור איבת עמלק, שעיקר מחיית עמלק ימ"ש תליא בשנאת בני ישראל עליו. וכשיהיה השנאה בשלימות יתמחה לגמרי. וזה היה החטא בשאול המלך. וחלילה שיעבור בזדון על דבר השי"ת. רק כי לא היה להם האכזריות כראוי לאותו רשע כמו שכתוב "ויחמול (שאול והעם)". וממילא לא היה בכוחם לאבדו לגמרי...

וקיום מצוה זו לשנוא אותו בתכלית השנאה תליא ברוב אהבה ודביקות בני ישראל בעבודת הבורא יתברך. כי כפי רוב התלהבות לסטרא דקדושה כן שונאים לסטרא אחרא. ולכך אחר נדבות בני ישראל למקדש ומתעורר אהבת בני ישראל להקב"ה – אז בכחם לזכור איבת עמלק הרשע אשר הוא מעכב שלימות שמו יתברך ושלימות הכסא, כמאמר חז"ל "נשבץ הקב"ה שאין שמו שלם עד שימחה שם עמלק".

ולכן "מלחמה לה' בעמלק מדור דור", פירוש שבכל דור יש הארות מיוחדים שהיו ראויין להתגלות לולי רשעת עמלק שמעכב הכל. וכל עובד ה' אשר חסר לו אותן הארות בוודאי נעשה לו שונא בתכלית.

שפת אמת לפרשת זכור שנת תרמ"ז

טו. פתחי תשובה חו"מ תכו, סק"א בשם שו"ת צמח צדק (הראשון).
טז. רש"י במדבר לא, ג.

חדש מהמכון התורני

הספר הראשון

אנו שמחים לבשר על השלמת הספר הראשון מתוך בירורי ההלכה שנעשים במכון התורני של הישיבה. לפי התכנון, ספר זה יהיה בע"ה הראשון מתוך סדרת ספרים של בירורי הלכה מקיפים בנושאים הנוגעים למלכות ומלחמות, כשהספר הנוכחי עוסק בנושא נפשות, החל מאיסור הריגת גוי ועד שיקולי נפשות בעת מלחמה.

מהם דיני מלחמה?

ספרות הלכתית לא מעטה נכתבה על "דיני צבא ומלחמה", אבל כאשר אנו פותחים את הספרים והמאמרים אנו מגלים שרובם הגדול אינו עוסק בהלכות המלחמה עצמן אלא בהרבה הלכות אחרות הנוגעות לצבא ולשעת מלחמה: השבת בצבא ובמלחמה, הכשרות בצבא ובמלחמה, וכיוצא בזה.

כאשר ר' ישראל מאיר הכהן מראדין זי"ע, בעל "החפץ חיים", כתב את הספר "מחנה ישראל" עבור יהודים שגויסו לצבא הרוסי, היה צורך גדול להסביר לאותם יהודים על דיני כשרות ושבת במחנה הצבא. אולם לא היה טעם לכתוב למפקדי הצבא כיצד יש לנהל מלחמה על פי התורה, שכן הגנרלים הרוסיים, כידוע, לא כל כך התעניינו בנושא...

לצערנו, גם במלחמות שמתנהלות בדור האחרון בארץ הקודש, ראשי הצבא אינם חשים מחוייבות לנהל את המלחמות על-פי תורה. אולם ברור שצריך לשנות את המצב הזה ולהציב משנההלכתית סדורה וברורה בסוגיות אלו; פשוט לנסות להבין מה באמת אומרת התורה בהלכות אלו, כמו בכל מקצוע בתורה.

על הספר

נראה שבספר שלפנינו יש תרומה חשובה למשימה הזו של הלכה ברורה בסוגיות הללו.

הספר שנכתב ע"י הרבנים יצחק שפירא ויוסי אליצור הוא פרי עמל רב שנעשה בין כותלי הישיבה והמכון התורני. בעבודת המכון התורני יש לא רק עבודה חשובה של סדרנות, אלא גם ירידה לעומק ההלכה בסוגיות שנראות עמומות, והכל מתוך הנחת יסוד פשוטה שבכל תחומי התורה יש לדון בכלים ההלכתיים המקובלים.

למשל, כשבאים לדון במי מותר לפגוע במהלך מלחמה, יש לדון תחילה גם במקרים פרטיים, כמו רוצח המשתמש בבן-ערובה וכיו"ב. כך יש לדון בכל דבר כדרכה של

תורה, דיון בפרטים ודיון בכלל, תוך כדי התירה למסקנה על פי שיקול-דעת הלכתי מובהק.

למעשה, בעבודה זו יש המשך לעבודה החשובה של הרב שפירא בספר 'אל הר המור' העוסק בעליה להר הבית על פי ההלכה. כמעשהו בראשון כך מעשהו כאן, מתון ומסיק כדרכה של תורה.

היו שותפים!

כאמור, כתיבת הספר ועריכתו כבר נשלמו וכעת הוא עומד לפני סידורו לדפוס. אנו מקווים ששלב זה לא יתעכב ויימצא התקציב להוצאת הספר לאור עולם.

המעוניינים לסייע בהדפסה מתבקשים לפנות בהקדם למשרדי הישיבה.

ויהי רצון שנזכה לקיום הנבואה "וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהָבֵה וּבֵית עֵשָׂו לְקֶשׁ וּדְלָקוּ בָהֶם וְאֶכְלוּם וְלֹא יִהְיֶה שְׂרִיד לְבֵית עֵשָׂו כִּי ה' דִּבֶּר" (עובדיה א, יח).

איני יודע

פעם אחת בשבת פרשת פרה, סיפר הרב הקדוש ר' חנוך העניך מאלכסנדר זי"ע את המעשה הבא: פעם היה בישוב אחד שגזר שיבוא נציג היהודים להתווכח עמו ביום מסוים, אם הבישוב ינצח בויכוח – יהרוג ויאבד את היהודים, ואם היהודי ינצח – יעשה בבישוב כרצונו. והיהודים לא ידעו מה לעשות וקראו לתענית ותפילה, עד שבא יהודי פשוט אחד מהמוני העם ואמר שהוא מוכן להתווכח ובעזרת השם תהיה תשועה גדולה. ובהגיע זמן הויכוח, במעמד הרבה שרים נכבדים, שאל היהודי את הבישוב: "מה פירוש המילים איני יודע" [כמובן, שפת הדיבור לא היתה עברית, והשאלה היתה מה פירוש המילים הללו בעברית]. והשיב הבישוב [שידע גם עברית]: איך וויס נישט [איני יודע בלשון אשכנז, I don't know]. וכאשר שמעו כל הסובבים שהבישוב אומר בפה מלא איני יודע – וחשבו שהוא מודה שאינו יודע לענות – מייד דחפוהו והפילוהו מעל הבימה, כן יאבדו כל איבין...

ואחר כך שאלו את היהודי הנ"ל, איך עלה על דעתך לנצח כך את הבישוב? והשיב להם: אני קראתי ב"עברי דייטש" [תרגום מעברית ליידיש] וראיתי שהמתרגם כותב על המילים איני יודע – איך וויס נישט. ואמרתי לעצמי, אם המתרגם לא יודע ודאי שהבישוב הטמא לא ידע...

ואמר הרבי מאלכסנדר, מכאן רואים שמאיני יודע באה ישועה לעם ישראל, וזהו סוד פרה אדומה (שעליה אמרו חז"ל שאין יודע את סודה, "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני"), וכל אחד יכול לבוא לישועה זאת על ידי העניין הנ"ל...

מגידולי הישיבה

על פעולות טובות שצמחו מתוך ישיבת "צוד יוסף חי"

נאמנים לפקודת ה'

עוד בזמן פינוי ימית, פרסם מו"ר הרב יצחק גינזבורג שליט"א מאמר המבאר, על פי תורה, מדוע אין למלא את הוראות הממשלה ופקודות הצבא במקרה כגון זה (המאמר נדפס שוב בספר מלכות ישראל ח"ב עמ' רל"ט).

הסוגיה הזו חזרה ועלתה במשך השנים בהודמנויות שונות. ניתן לומר שבבית המדרש של ישיבת עוד יוסף חי היתה תמיד רגישות מיוחדת לנושא ורבני הישיבה אף היו מעורבים בפעילות ציבורית משמעותית הקשורה לעניין. נזכיר במיוחד את התקופה שבה דובר על גירוש יהודי חברון ח"ו (לאחר פורים חברון תשנ"ד), כאשר פרסום פסק הרבנים דאז (הגר"א שפירא זצ"ל ועוד) סייע למנוע את הפורענות הזו.

הנושא עלה לכותרות בשיא החריפות בזמן המאבק כנגד הגירוש מגוש קטיף וצפון השומרון בשנת תשס"ה. כידוע, היו אז כמה גישות כיצד להאבק בגזירה הרעה, אולם החבורה הקשורה ל'עוד יוסף חי' הכריעה – בעקבות דברי הרב גינזבורג – שנקודת המוקד החשובה ביותר היא לייצר פעילות המעודדת את החיילים שלא להשתתף בגירוש.

בפועל, הוקם מטה "יהודי לא מגרש יהודי" – שבין ראשיו ראוי להזכיר במיוחד את ידידנו הרב גדי בן זמרה בוגר הישיבה. המטה עסק בפעילות נרחבת על מנת לייצר תודעה ציבורית נכונה בנושא: בפרסום פסקי הלכה, גילויי דעת וחומר עיוני, בפרסום וחלוקה של חומר לחיילים ולשוטרים, בסיוע לחיילים מול מערכת הצבא והמשפט, ועוד ועוד.

האם הפעילות הזו הצליחה? לצערנו, במבחן התוצאה המיידית ההצלחה היתה מועטה מדי (ואין כאן המקום לניתוח הגורמים לכך), וכולנו יודעים שבסופו של דבר יהודי גרש יהודי ואח גרש את אחיו. אך עם זאת חשוב להדגיש שנעשתה התקדמות חשובה ביצירת התודעה הציבורית וכיום יש ציבור גדל והולך שאצלו סרוב לפקודת גירוש הוא בגדר "פשיטא".

פעילות במבצע "עופרת יצוקה"

מתברר שכשם שיש צורך בסרוב פקודה פאסיבי, כמו לא להשתתף בגירוש יהודים, כך יש צורך לפעמים בסרוב פקודה אקטיבי; לעתים יש פקודה האומרת לחייל "אל תירה" – אבל "התורה אמרה הבא להרגך השכם להורגו" (סנהדרין עב, א).

במהלך מבצע "עופרת יצוקה" בעזה, נערך מבצע מיוחד שבו הגיעו פעילים מתלמידי הרב יצחק גינזבורג שליט"א אל שטחי ההתארגנות של הכוחות הנכנסים לרצועת עזה,

וחילקו לחיילים ערכת חיזוק מיוחדת הכוללת צ'ופר חביב בצירוף פלייר (המצורף כאן) הקורא להתעלם מ"טוהר הנשק" שכבר המיט עלינו אסונות.

הערכה חולקה לכחמשת אלפים חיילים. למעט חריגים בודדים, הפלייר התקבל בין החיילים באהדה רבה. כך למשל נודע לנו שקצינים הקריאו את הפלייר לחייליהם לפני היציאה לשטח!

לשמחתנו, אכן במבצע זה היתה התקדמות בתחום הזה, כשהיה ברור יותר שצריך לנהוג בצורה בריאה "כמו במלחמה" ולא לסכן לשוא את חיי חיילינו. אמנם לצערנו, עדיין אין 'ראש' שיודע לקבוע כראוי את היעדים של הצבא, ולכן המלאכה בעזה עוד רבה. עלינו לפעול לחיזוק התודעה הבריאה של לחימה תקיפה בדרכו של דוד המלך שלא הסתפק ב'חצי עבודה', "אַרְדָּפָה אִיבִי וְאַשְׁמִידֶם וְלֹא אָשׁוּב עַד פְּלוֹתָם" (שמואל ב כה, לח).

נוסח הכרוז שחולק לחיילים:

לחיילי ישראל!

חזקו ואמצו וה' יתן לכם את הניצחון.

כאשר אתם נכנסים ללחימה ברצועת עזה אתם עלולים לפגוש מציאות שבה ינסו לפגוע בכם, מתוככי האוכלוסייה המקומית.

אנו קוראים לכם לחוס על חיי חבריכם ועל חייכם ולא להתחשב באוכלוסייה המקיפה את הפוגעים בנו.

אנו קוראים לכם להכריע את גורלכם ואת גורל עם ישראל על פי מוסר התורה הקדושה הקובע שחייכם עדיפים על חיי האוכלוסייה המקומית, ולפעול על פי הכלל "הבא להרגך - השכם להורגו".
אם זיהית מקור סכנה, כוונת זדון נגדך - אל תהסס, אל תחכה, תירה לפני שיירו עליך, לפני שהסכנה תתממש.

ובאשר לאוכלוסייה - היא איננה חפה מפשע, היא מחפה על הפשע!
מוסר התורה קובע שבמקרים כאלה "אוי לרשע ואוי לשכנו".

אנו קוראים לכם להתעלם מכל מיני תורות מוזרות ופקודות המשבשות את מהלך הלחימה ההגיני - השמדת האויב!

על החתום: תלמידי הרב יצחק גינזבורג

חן המקום

לסגולתה של שכם עיר הברית ומקום קבר יוסף הצדיק

למעלה משמונה שנים עברו מאז גורשנו ממקומנו בשכם עיר הברית, על יד ציון יוסף הצדיק. שם קמה ישיבת "עוד יוסף חי" ולשם עוד תשוב בעזרת ה' יתברך. מאז ערב ראש השנה תשס"א, אין אנו יכולים אפילו להגיע אל קבר יוסף אלא כגנבים בלילה, ולראות את הבזיון של המקום הקדוש המחולל בידי פראי האדם.

הקשר למקום מסויים בארץ הקודש, הוא דבר הנצרך ללימוד, לעמוד על סגולת המקום ולשמע את התורה המיוחדת הטמונה בו. ככל שנגלה את חנו של המקום, כן נזכה לרשת אותו ולשבת בו - "חן מקום על יושביו" (סוטה מז, א). במדור הזה אנו מביאים בכל פעם משהו מסוד המקום.

מקום מוכן לפורענות

בפעמים הקודמות עמדנו מעט על מעלתה המיוחדת של שכם, כמקום ברית התורה וכשער הכניסה לארץ והזכיה בה. אולם כנגד כל זה עומדים לכאורה דברי חז"ל הידועים שהעיר שכם היא "מקום מוכן לפורענות", כמו שפירש רש"י בפרשת מכירת יוסף:

"וַיִּשְׁלַחְהוּ מַעֲמֵק חֶבְרוֹן וַיָּבֵא שָׂכְמָה" - מקום מוכן לפורעניות. שם קלקלו השבטים, שם ענו את דינה, שם נחלקה מלכות בית דוד...

כיצד זה שאותו מקום שכל כך הרבה מעלות נקשרות בו - המקום הראשון שדרך בו אברהם אבינו בארץ, ובו הובטחה לו הארץ לראשונה, המקום שקנה יעקב אבינו בכסף מלא ונתנו ליוסף בנו לקבורה, המקום שישראל הצטוו לקבל בו את התורה בכניסתם לארץ, ועוד ועוד - דוקא הוא "מקום מוכן לפורענות"?

"המעלה העליונה"

בכדי להבין את דברי חז"ל, צריך להדגיש תחילה שכמוכן הפורענות אינה באה במקרה... הלא כך אמרו חז"ל על פסוק זה עצמו: "וַיִּשְׁלַחְהוּ מַעֲמֵק חֶבְרוֹן" - "מעצה עמוקה של אותו צדיק הקבור בחברון, לקיים מה שנאמר לאברהם בין הבתרים כי גר יהיה זרעך" (רש"י). אם כן, הכל מתוכנן מראש, אלא שכדי להוציא לפועל את התוכנית האלקית יש צורך להגיע למקום המוכן לפורענות ומשם תתחיל הצרה הזו להתגלגל.

י. בראשית לז, יד. ומקורו בתנחומא כאן. ובסנהדרין קב, א: "עת מזומנת לפורענות... מקום מזומן לפורענות... בשכם עינו את דינה בשכם מכרו אחיו את יוסף בשכם נחלקה מלכות בית דוד".

נראה שגם המלה פורענות קשורה במשמעותה לעונש וגמול, בדומה למושג פרעון חוב, ומסתבר שהמאורעות הקשים נקראים פורענויות מכיון שהם באים כעונש וגמול.

על כל פנים, האם היות המקום מוכן לפורענות מורה שהוא מקום פחות וגרוע? לאו דוקא! הרי לפעמים אנו מוצאים שמידת הדין שולטת דוקא בגלל המעלה המיוחדת. כך למשל "הקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה"¹ – דוקא מפני שהם קרובים אליו.

בהקשר לשכם, אנו נזכרים במעמד הברכה והקללה; שם מוזכרת הפורענות שוב ושוב, "ארור האיש", אך לעומתה נמצאת הברכה: "וְנִתְּתָה אֶת הַפְּרִכָּה עַל הַר גְּרִזִים וְאֶת הַקְּלָלָה עַל הַר עֵיבֵל"². מכאן כבר נראה שאנו עוסקים במעלה מיוחדת, שהברכה נמצאת בצידה, אך גם הקללה. וכך אכן כותב המהר"ל על הפסוק "וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם שָׂכָם עַד אֵלוֹן מוֹרָה"³, ומפרש רש"י "הראהו הר גריזים והר עיבל ששם קבלו ישראל שבועת התורה", ומבאר המהר"ל:

הראה לאברהם מעלת הארץ שבא לשם, שיש מקומות בארץ ישראל קשורים במעלה העליונה הן לברכה הן לקללה, והראה לו הר גריזים והר עיבל ששם קבלו התורה על ידי ברכה וקללה, ואיך אלו המקומות קשורים בכח האלהים למעלה.

בארץ ישראל בכלל – בגלל מעלתה – הפורענות עומדת תמיד לעומת הטובה: אם נשמע אל מצוות ה' השמים יתנו מטר והארץ תתן יבולה, ואם לאו יבואו החורבן והגלות. אולם בתוך הארץ יש מקומות מיוחדים "קשורים במעלה העליונה" שבהם מתגלה העניין הזה במיוחד.

אלא שדברי המהר"ל נאמרו בצורה כללית, "שיש מקומות קשורים במעלה העליונה", ואנו עדיין נתעקש לשאול מה המיוחד דוקא במקום הזה? מדוע דוקא כאן מתגלה הברכה מול הקללה ולא במקומות אחרים בארץ שגם בהם מצאנו קדושה מיוחדת? ומדוע דוקא זה מקום מוכן לפורענות?

מידת הדין

לא כל המקומות שוים. במקום המוכן לפורענות שולטת מידת הדין. במקום הזה, אם יש במה להיתפס ועל מה לקטרג, אזי הפורענות מתרגשת לבוא, מוצא בעל חוב מקום לגבות את חובו.

מידת הדין עצמה אינה דבר רע, שהרי הקב"ה נוהג במידת הדין. אלא ש"ראה הקב"ה שאין העולם מתקיים במידת הדין, והקדים מידת הרחמים ושיתפה למידת הדין"⁴. יש זמנים ומקומות שבהם מתגלה מידת החסד ומידת הרחמים, וה' מאריך אפו וסולח לבניו. אך יש זמנים ומקומות שבהם מידת הדין גוברת ועליהם נאמר "עת מזומנת לפורענות, מקום מזומן לפורענות".

כאשר מתעוררת מידת הדין, הכל נבחן כמו בזכוכית-מגדלת. אין הנחות ואין הארכות, הכל מגיע לידי פרעון, כאן ועכשיו. השרש פרע – שממנו באו המלים פורענות ופרעון

יח. יבמות קכא, ב.

יט. דברים יא, כט.

כ. בראשית יב, ו. דברי המהר"ל בגור אריה שם.

כא. רש"י בראשית א, א.

– משמעותו גם גילוי (כמו "ופרע את ראש האשה"). המקום המוכן לפרעון הריהו מוכן לגילוי; כאן אי אפשר להתעלם מנקודות התורפה, הדברים אינם יכולים להיות נסתרים או מודחקים מתחת לפני השטח. כל חוב צריך להפרע, כל נקודה ש'בכח' הופכת להיות 'בפועל' – הן לברכה והן לקללה.

במילים אחרות: המקום המוכן לפרענות הוא מקום בעל אופי 'קיצוני'; אי אפשר להותיר נקודות מעורפלות ולא מבוררות ואי אפשר לוותר על נקודת אמת כלשהי. לכן אם יש באויר סדק קטן כחוט-השערה של פורענות, אם יש התחלה של מחלוקת ופירוד – בשכם הם יחשפו ויתרחבו ויגיעו לידי עימות נוקב. ה'קיצוניות' הזו מודגשת ביותר במעמד הברכה והקללה, ומן הראוי להביא בזה את פירוש הספורנו לתחילת פרשת ראה:

ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה. את הברכה אשר תשמעו... והקללה אם לא תשמעו... ונתתה את הברכה על הר גרים ואת הקללה על הר עיבל. הלא המה בעבר הירדן...

ראה – הביטה וראה שלא יהיה ענינך על אופן בינוני כמו שהוא המנהג ברוב. כי אמנם אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה והם שני הקצוות. כי הברכה היא הצלחה יותר מן המספיק על צד היותר טוב והקללה היא מארה מחסרת שלא יושג המספיק, ושניהם לפניכם להשיג כפי מה שתבחרו. הלא המה בעבר הירדן – בתחילת בואכם בארץ כדי לפרסם בתחילת כניסתכם שלא תהיה ישיבתכם בה על אופן מספיק אבל יהיה על אופן מוצלח או על אופן מקולל.

החידוד הזה – שנוגע לכל ישיבתנו בארץ – מוצג דוקא בשכם, "מעבר הכרחי" בתחילת הכניסה לארץ שבו הכל מוצג דוקא ב"שחור-לבן", ארור או ברוך, בלי בינוניות, בלי פשרנות ובלי וותרנות.

'האופי הקיצוני' הזה הוא מפתח גדול להבנת הסכסוכים המתעוררים בשכם. אולם זכור, דוקא שכם היא המקום שבו נעשו ישראל "ערבים זה לזה"²². על כך נרחיב את היריעה בע"ה בפעם הבאה.

ערך: ר' יוסי פלאי

המבצע (משך)

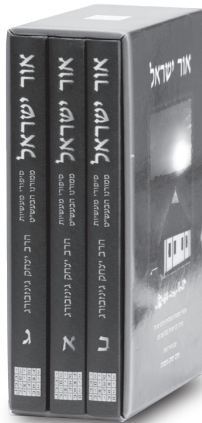
תורה אור

ספר מגנה אגרות הגדשים

כל התורם 360 ש"ח
(או 36x10)

מקבל את אחד הספרים הבאים
מאת הרב גינזבורג:
(בעברית או באנגלית)

- WHAT YOU NEED TO KNOW ABOUT KABBALAH
- THE MYSTERY OF MARRIAGE
- RECTIFYING THE STATE OF ISRAEL
- אל עולם הקבלה
- ברית הנישואין
- תיקון המדינה

כל התורם 1000 שקלים
(או 10x100)

מקבל את סדרת הספרים 'אור ישראל'
(שלושה כרכים של סיפורי הבעש"ט עם ביאורים)
או 3 ספרים אחרים לפי בחירתו.

לפרטים והזמנות

התקשרו עכשיו למשרדי הישיבה 02-9974666, ניתן להשאיר הודעה.

או שלחו מייל: odyosefchay@gmail.com

או צרפו את בקשתכם בכתב ברור במעטפת החדר